

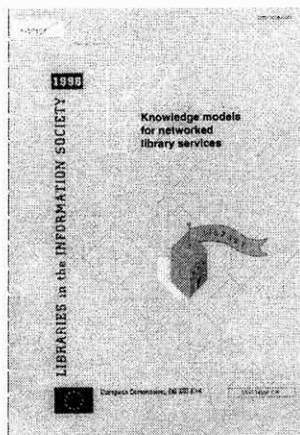

A „behálózott” könyvtár

Talán – biztosan – túlzás *Mackenzie Owen* és *Wiercx* könyve kapcsán *Szontágh Gusztáv*ot idézni, mégis engedtessek meg nekem, hogy ideírjam a szállóigévé vált felkiáltást „Uraim, le a kalapokkal!”

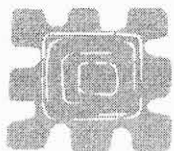
Miért ez a lelkesedés? Miért tartom nagyon jó és hasznos könyvnek a szóban forgó munkát (amely egyébként az Európai Bizottság DG XIII - E 4 osztálya által kezdeményezett vizsgálat zárójelentése)? A könyvtárostársadalom elbizonytalanodása, megosztottsága, enyhe (vagy talán nem is olyan enyhe) skizofréniája, jövőképeinek összekuszálódása idején nagy öröm olyan könyvet olvasni, amelyik „helyére teszi a dolgokat”. Ez a könyv, úgy tűnik, olyan nagyon alaposan, tudományos pontossággal és objektivitással – sine ira et studio – elemzi a könyvtár szerepét és funkcióit az elektronikus, háló beszötte világban, s az elemzés eredményeként a jövő könyvtárának három olyan modelljét mutatja be, amely példaként szolgálhat bármely könyvtárnak fejlesztési terve kidolgozásához.

Már az előszóban hangsúlyt kap az a gondolat, amely azután vörös fonalként végighúzódik az egész könyvön, s expressis verbis is kimondatik: nem az elektronikus könyvtár a cél, hanem az *integrált könyvtár*, amelyben egyaránt megtalálhatók a hagyományos publikációk és az új elektronikus dokumentumok, amelyben a felhasználó hozzájut a fizikai valójában jelenlévő állományhoz éppúgy, mint – a hálózat révén – a világ bármely sarkában vagy éppen a hálózatban található elektronikus és nem-elektronikus forrásokhoz. Az integrálás – ez az igazi kihívás. A vizsgálódás célját a következőkben határozták meg:

MACKENZIE OWEN, J.S. – WIERCX, A.
Knowledge models for networked
library services / authors J.S.
Mackenzie Owen and A. Wiercx ;
publ. by the European Commission. -
Luxembourg : Office for Official
Publications of the European
Communities, 1996. - IX, 190 p. ; 30
cm. - (Libraries in the information
society)

Bibliogr.: p. 143-155.
ISBN 92-827-5838-9

- ❖ megvizsgálni, hogyan alakítja a könyvtár ismeretközvetítő szerepét az állományon alapuló szolgáltatások kombinálása a külső forrásokhoz való hozzáférés különböző lehetőségeivel,
- ❖ számbavenni a könyvtárhasználók sajátos igényeit a szolgáltatások iránt, olyan könyvtári környezetben, amelyre a fokozódó interaktivitás jellemző, kijelölni a könyvtár ismeretközvetítő potenciáljának fejlesztési lehetőségeit és a segítségnyújtás módszereit,
- ❖ a vizsgálat eredményeinek figyelembe vételével kidolgozni a beszerzés, kölcsönzés, referenz szolgáltat olyan új modelljét, amely integrálja a hagyományos és hálózati hozzáférés funkcióit.

A tanulmány három részből áll. A háttér felvázolása után a vizsgálat eredményein alapuló helyzetelemzés következik, s végül a modelleknek („forgatókönyveknek”) a bemutatása.

Az első rész tehát a vizsgálódás hátterét vázolja fel. A könyvtár az információs lánc részeként kapcsolatot teremt az ismeretforrások és felhasználók között. Feladatát három alapvető funkciója révén valósítja meg:

- sajátos tájékoztató eszközeivel (katalógusok, bibliográfiai segédletek stb.) „ablakot” nyit a hozzáférhető ismeretforrásokra. A könyvtárhasználó ezen az „ablakon” keresztül áttekinti a kínálatot, és kiválasztja azokat az anyagokat, amelyekről feltételezi, hogy kielégítik az igényeit,
- a felhasználó rendelkezésére bocsátja a kiválasztott anyagokat,
- segítséget nyújt – a legváltozatosabb módszerekkel – a felhasználónak az információkeresés és -hozzáférés bonyolult folyamatában.

A könyvtárak történeti fejlődésének fő jellegzetessége, hogy egyre tágították a hozzáférhető dokumentumok körét, és túllépve a könyvtár falain információközvetítő potenciáljukat szinte „határtalanná” tették.

Az információs technika fejlődése és a hálózatok kiépülése ezt a folyamatot teljesítette ki. A „hálózatosodás” ugyanakkor jelentős módosulásokat okoz a könyvtár ismeretközvetítő tevékenységében. Amikor a felhasználók egyre szélesebb rétegei férhetnek hozzá közvetlenül – a háló révén – az ismeretforrásokhoz, a könyvtárnak újra kell fogalmaznia feladatait, szerepét. Milyen mértékben tudja fontossá tenni magát a felhasználók számára, tud-e s hogyan többletértéket hozzáadni az információkhoz, hagyományos funkciói – a beszerzés, katalogizálás, indexelés, kölcsönzés, referenz tevékenység – megőrzik-e jelentőségüket, érvényesek maradnak-e az elektronikus hálózati információ kontextusában? Milyen szolgáltatásokat, milyen segítséget, támogatást, eligazítást igényelnek a könyvtárhasználók? Ilyen s ehhez hasonló kérdésekre kell választ találni ahhoz, hogy meg lehessen határozni, milyen irányban kell a könyvtáraknak haladniuk.

Hálózatokról szólván, a szerzők – a könyvtárak vonatkozásában – négy hálótípust különböztetnek meg:

- ☉ a könyvtárakat összekötő hálózat lehetővé teszi számukra az együttműködést, az erőforrások jobb kihasználását, a bibliográfiai adatok és a dokumentumok kölcsönös átadását, az olvasók számára pedig hozzáférést biztosít más könyvtárak állományához (pl. az OPAC segítségével),
- ☉ a könyvtár belső hálózata lehetővé teszi az információk belső forgalmát,
- ☉ a könyvtárat fenntartó intézmény (egyetemi campus, intézet, vállalat) belső hálózatán keresztül az intézmény munkatársai, az egyetem tanárai, diákjai hozzáférhetnek a könyvtár szolgáltatásaihoz,
- ☉ s végül a világhálózat, az Internet, amely többek között az előbbi hármat is összekapcsolja.

A hálózatba bárhol belépő felhasználó számára ma már nincs értelme a megkülönböztetésnek, az egész egyetlen integrált hálózatként jelentkezik. A hálózathoz kapcsolódás szinte korlátlanul teszi a hagyományos nyomtatott dokumentumok elérését, de igazi hasznát, értékét az elektronikus információforrásokhoz való hozzáférés lehetősége adja meg. A könyvtár pedig azáltal, hogy csatlakozik az Internethez, kettős célt valósíthat meg. Egyrészt az olvasó számára biztosítja a hozzáférést a világ ismeretkészletéhez, másrészt saját állományát teszi hozzáférhetővé a világháló „ügyfelei” számára. A könyvtár hagyományos funkciói – a beszerzés, bibliográfiai feltárás, katalogizálás, dokumentumszolgáltatás, felhasználók irányítása – a háló világában is megmaradnak, csak jelentősen módosulnak. A szerzők ismertetik azokat a kérdéseket, amelyek az új hálózati-elektronikus környezetben az egyes funkciók kiterjesztésekor felmerülnek (pl. az elektronikus dokumentumok beszerzése, a könyvtár és

a kiadók közötti kapcsolat, a hálózati információforrások bibliográfiai számbavétele, katalogizálása, a dokumentumszolgáltatás, különös tekintettel a jogi-pénzügyi kérdésekre). Már itt rámutatnak a hálózatosodás és az elektronizáció két következményére. Drámaian megnőtt az információforrások választéka, és az információk utáni nyomozás – a kereső mechanizmusok és eszközök egyre növekvő száma ellenére (vagy éppen azért) – rendkívül bonyolulttá és nehezzé vált. Ebben az új helyzetben a könyvtárosok állandó döntési helyzetben vannak. (A felhasználók is természetesen – s többek közt ezért őrizheti meg a könyvtár szerepét az ismeretközvetítésben: segíteni tudja a felhasználót a döntésekben.)

Az első rész utolsó fejezete *Könyvtárak a hálózati környezetben* címet viseli (*Libraries in networked environment*), és összefoglalja az európai könyvtárak eredményeit, további feladatait, a problémákat és kihívásokat. A könyvtáraknak integrálódniuk kell a hálózatok világába, s azzal őrizhetik meg helyüket az információs láncban, hogy értékesítik tapasztalataikat és tudásukat a források leírásában, a kereső eszközök kidolgozásában, különleges gyűjteményeket alakítanak ki, s továbbra is vállalják, az elektronikus kiadványok esetében is, az archiválás és megőrzés funkcióit.

A második részben a szerzők az ismeretközvetítés elvi-elméleti elemzését nyújtják. Elemzésük tárgya a jövő könyvtára, amely integrált hozzáférést biztosít minden létező ismeretforráshoz: a nyomtatottakhoz és elektronikusokhoz, a helyben találhatóéhoz és a hálózaton elérhetőkhöz.

A könyvtár feladatait az ismeretközvetítésben a szerzők így fogalmazzák meg:

- ☉ hozzáférhetővé kell tennie az információforrások legszélesebb skáláját,
- ☉ biztosítani kell azokat a kereső mechanizmusokat, amelyekkel a felhasználó azonosítani tudja a releváns forrásokat és leelőhelyeiket,

- ☉ gondoskodnia kell azokról a mechanizmusokról, amelyek segítségével a felhasználó rendelkezésére tudja bocsátani az azonosított információforrásokat.

És itt megint a döntés felelőssége nehezedik a könyvtárosra. (A modern, hálózatba kapcsolt könyvtárakban az opciók skálája drámaian kiszélesedett.) Milyen forrásokkal, milyen kereső rendszerekkel és eszközökkel, milyen dokumentumszolgáltató mechanizmusokkal álljon a felhasználó rendelkezésére? A szerzők szemléletes ábrákkal, diagramokkal szemléltetik a különböző alternatívákat.

A döntések egyik legfontosabbika – tudjuk, hiszen sok szó esik erről mindenütt a könyvtárosok világában – a birtoklás és hozzáférés, az „adott esetben” (just in case) és „csak akkor, amikor kell” (Just in time) közötti választás. A döntésnél – a szerzők véleménye szerint – a következő tényezőket kell figyelembe venni:

- ☉ gazdaságosság: főleg a gyakran igényelt anyagoknál előnyösebb a beszerzés,
- ☉ elérhetőség: a saját állomány mindig hozzáférhető,
- ☉ a minőség: a könyvtár beszerzéskor előválogatást végez(het), s ezzel garantálja a forrás minőségét,
- ☉ a hálózathoz való hozzáférés: ha a felhasználó (s esetleg maga a könyvtár is) csak korlátozottan fér a hálózathoz, fontos a helyi állomány fejlesztése,
- ☉ a hozzáférés egyszerűsége: a beszerzett dokumentumok könnyen áttekinthető rendszerbe illeszthetők, s így könnyebben elérhetők.

A forráskeresés és -azonosítás módszereinek kiválasztása, az eszközök sokfélesége miatt egyre bonyolultabbá váló keresési folyamat leegyszerűsítése

is igen fontos feladata a könyvtárnak. A szerzők néhány javaslatot tesznek erre vonatkozóan: a különböző – azonos tárgykörű, azonos típusú forrásokra vonatkozó – bibliográfiai rendszerek integrálása, egyetlen belépési pont kialakítása, amely úgy működne, mint a könyvtár révén elérhető kereső eszközök és rendszerek térképe, az ismeretközvetítés szakágankénti megszervezése, intelligens szoftverek (Web-crawler) alkalmazása. És természetesen a szaktanácsadás a felhasználóknak.

A minőség biztosításában, a hálózati környezet feltételei között, a könyvtárnak döntő szerepe van. Tudjuk, a hálózaton elérhető információk sokszor ellenőrizhetetlenek, semmilyen garancia nincs a minőségükre vonatkozóan. Azok a mechanizmusok, amelyek a nyomtatott dokumentumok minőségét garantálták, nem működnek. A következmény: a viszonylag kis számú magas színvonalú anyag el van rejtve a rengeteg alacsony színvonalú vagy egyenesen használhatatlan anyag tömegében. Ezen a területen van a könyvtárnak, mondhatnánk, a legnagyobb lehetősége az értékhozzáadásra, hiszen a válogatás a könyvtár hagyományos funkciói közé tartozik.

A hálózati információkra vonatkozóan a válogatást kétféleképpen valósíthatjuk meg: a minőségi forrásokat letölti helyi szerverekre (ez tulajdonképpen „elektronikus beszerzés”), valamint listákat állít össze a magas színvonalú forrásokról és olyan szerverekről, amelyek garantálják, hogy ilyen anyagokat sorolnak be a dokumentumaik közé. A listákat azután Gopher menüként vagy WWW lapokként lehet őrizni.

A szerzők azt is javasolják, többek között, hogy a könyvtárak dolgozzanak ki eljárást a hálózati források, forráslelőhelyek, hálózati kiadók minőségi jellemzőinek rögzítésére, osszák meg tapasztalataikat listszervereken keresztül vagy forrásminősítő adatbázisok létrehozásával, szervezzenek konferenciákat, megbeszéléseket a tapasztalatszerzésre, és minőségellenőrző mechanizmusok kidolgozására.

Ajánlatos lenne a hálózati forrásokhoz minőségjelző mutatókat csatolni. A jelenleg alkalmazott mutatók (pl. az URL – uniform resource locator) csak a lelőhely azonosítására alkalmasak. Most folyik az URC (uniform resource characteristics) kidolgozása. Ez lehetővé teszi majd a forrásoknak szerző, kiadó stb. alapján való azonosítását. Elképzelhető, hogy a jövőben a minőségre utaló jelzetet is csatoljanak ehhez az adatsorhoz.

A minőség kérdéséhez tartozik a hozzáférés minősége is: a keresőprogramok, szoftverek, a technikai berendezés és az infrastruktúra minősége. A könyvtárnak igyekeznie kell – amennyire ez lehetséges – mindenből a lehető legjobbat választani.

Ugyancsak a minőséggel kapcsolatos a nyelv kérdése. Bár a hálózatban hozzáférhető források legnagyobb része angol nyelvű, egyre több a más nyelvű anyag is. A nyelv kérdését nem szabad marginalizálni – hangsúlyozzák a szerzők –, mert a nyelvi nehézségek, ha nem találnak megfelelő megoldást a kezelésükre, Európa sok országában akadályozni fogják a hálózati szolgáltatások fejlesztését és lehetetlenné teszik a könyvtárak számára, hogy tökéletesíthessék munkájukat, és betölthessék ismeretközvetítő szerepüket az információs társadalomban. A kérdésnek ilyenformán stratégiai jelentősége van az európai könyvtáros közösség és a felhasználók számára.

A nyelvi problémák két területen is jelentkezhetnek. Nehézséget okozhat a dokumentumok nyelve és az információkereső eszközök és rendszerek nyelve.

Az előbbi kiküszöbölésére a szerzők azt ajánlják, hogy az URC-be iktassanak be nyelvi kódot is, amely a felhasználó számára lehetővé teszi, hogy azokat a forrásokat válassza ki, amelyeket megért. Sajnos, ezen a területen nem várható gyors megoldás, többek közt azért, mert az európai, nem angolul beszélő országok könyvtáros szervezetei nem vesznek részt eléggé a rendszerek kidolgozásában, szabványosításában, s ezért nincs elegendő „nyo-

más” a többnyelvűség problémáit megoldó előírások kidolgozására.

Ami az információkereső eszközöket illeti, mivel a fejlesztők főleg amerikaiak, a nyelvi problémát nem tekintik elég fontosnak ahhoz, hogy megoldást keressenek rá. Az európai könyvtáros közösségnek kellene erről gondoskodnia. Nagyon hasznos lenne, ha a könyvtárosok bekapcsolódnának az Európai Bizottság többnyelvűséggel kapcsolatos programjaiba (pl. Telematics Program, Multilingual Information Society Program).

Az új típusú könyvtárban a bibliográfiai leírás – a szerzők értelmezésében – nagyon széles körű fogalom. Magában foglal minden objektumot, amely a felhasználót a keresett ismeretekhez vezet: a dokumentumot, az eszközöket, a szervezeteket, szolgáltatásokat stb. Az integráció követelménye egy új típusú integrált „katalógust” eredményezhet.

A hálózati források leírása szükségessé teszi a katalogizálási szabályok, formátumok, rendszerek átkezelését. A szerzők ismertetik az eddig elért eredményeket. Nehéz és költséges feladat áll a könyvtárosok előtt, és a megoldás nem várható a közeljövőben. A fokozottabb együttműködés azonban felgyorsíthatná a folyamatot. Mindenképpen a könyvtárosoknak ragaszkodniuk kell a könyvtári gyakorlatban általános, szigorú követelményekhez, magas színvonalhoz. (A hálózatban hozzáférhető különböző listák, „bibliográfiák”, amelyeket kívülállóak dolgoztak ki, nem felelnek meg a követelményeknek.) A hálózati források, forráskutató eszközök, módszerek használata-kezelése a legtöbb felhasználó számára újdonságot jelent. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a könyvtárak alaposan gondolják át, hogyan segítsék őket. Nehéz terep ez, mert nincs elegendő tapasztalat, s a felhasználók ismeretszintje is különböző és változó. A tanácsadás, eligazítás módszereinek széles skáláját kell a rászorulóknak számára biztosítani, a személyes beszélgetéstől a számítógépes segítő programokig. A szerzők a módszerek

mellett bemutatják, melyek azok a pontok az ismeretközvetítés folyamatában, amelyeken a felhasználónak segítségre lehet szüksége (pl. a forrástípus kiválasztása, a kereső rendszer kiválasztása stb.) Minden lépésnél dönteni, választani kell a különböző lehetőségek között, pl. hogy a yomtatott vagy elektronikus forrásokat válassza, CD-ROM vagy online adatbázisban keressen (vagy mindkettőben), a megtalált információforrásokat helyben tanulmányozza vagy kölcsönözze ki, fénymásolatot kérjen, s ha a hálózatban van, e-mailen kérjen másolatot stb.

Az internetes világban a könyvtár-kiadó kapcsolat is fontos kérdés. Bár a hálózat lehetővé teszi, hogy a kiadók közvetlenül lépjenek kapcsolatba a felhasználókkal, a könyvtár közvetítésére mind a két félnek szüksége van.

A kiadónak azért, mert így a pénzügyi elszámolás egyszerűbb (egy könyvtár a sok felhasználó helyett), a jogvédelem garantált(abb); a felhasználónak azért, mert egy belépési pontot kell igénybe vennie (a sok kiadó helyett), és nincs magára hagyva a keresésben., A szerzők bemutatják a könyvtár-kiadó kapcsolat néhány lehetőségét.

A könyvtár értéknövelő munkáját tehát a következőkben lehet összegezni: a források és eszközök integrálásával csökkenti a hálózati információszerezés bonyolultságát, a bibliográfiai ellenőrzéssel, előválogatással stb. biztosítja a minőséget, és segítséget nyújt a felhasználóknak. Ezek a könyvtár erősségei, „aktívái”, amelyek biztosítják a versenyképességét és fölényét más szolgáltató vállalkozásokkal szemben.

A könyv harmadik részében a szerzők három könyvtármodellt mutatnak be.

Bevezetéképpen számba veszik azokat a kritériumokat, tényezőket, amelyekre figyelni kell, amikor egy könyvtár megtervezi a hálózati szolgáltatások bevezetését.

Négy ilyen tényezőt sorolnak fel és bontanak ki részletesen:

- ☉ a könyvtár műszaki színvonalát, felszereltségét és a környezet fejlettségét,
- ☉ a könyvtárhasználók felkészültségét és elvárásait (ezzel kapcsolatban hangsúlyozzák: a könyvtárhasználókat fel kell készíteni, hiszen nagy részük konzervatív és nem szívesen változtat tájékozódási szokásain, fel kell világosítani őket az új szolgáltatások előnyeiről, és nem szabad túl gyorsan haladni a „hi-tech” bevezetésével),
- ☉ a személyzet felkészültségét és szakismereteit (nem szabad elfelejteni, hogy sokszor csak egy kis csoport kezdeményezi az áttérést és könnyen elszigetelődhet, az is előfordul, hogy túlzott elvárásokat támasztanak, s csalódás, kiábrándulás lesz az eredmény),
- ☉ a rendelkezésre álló vagy megszerezhető anyagi erőforrásokat (nagyon körültekintően kell mérlegelni a befektetéseket, s dönteni kell az új szolgáltatások legyenek-e ingyenesek vagy a felhasználók fizessenek értük).

A bemutatott modellekkel a szerzőknek az a céljuk, hogy segítsenek a könyvtáraknak stratégiájuk kidolgozásában, profiljuk kialakításában, a fejlesztés megtervezésében. Ismét hangsúlyozzák: nem „digitális” könyvtár építéséről van szó. Az igazi kihívás: az elektronikus források, hálózati szolgáltatások és a hagyományos nyomtatott források és szolgáltatások (helyben olvasás) integrálása.

A könyvtárak között nagy különbségek vannak a típus (egyetemi, vállalati, közkönyvtár), a műszaki színvonal, a környezet, az olvasók összetétele, a pénzügyi lehetőségek és nem utolsósorban az ambíció szempontjából. Olyan modellt kidolgozni, amely minden helyzetre alkalmazható, nem lehet. A szerzők három alapmodellt mutatnak be, s útmutatást adnak a könyvtáraknak, hogyan közelítsék meg ezeket.

Az első modell egy olyan könyvtárat ábrázol, amely „önellátó” módon, teljes mértékben felhasználja a hálózati technika adta lehetőségeket és a ma hozzáférhető elektronikus forrásokat. „Ideális” modellről van szó, amely ma még nem létezik, s amely legalábbis rövid távon a legtöbb könyvtár számára elérhetetlen. A leírt könyvtár teljesen hálózatalapú, önállóan el tud látni minden funkciót, amely a hálózat-elvű könyvtártól elvárható, a hagyományos mellett saját elektronikus forrásgyűjteménye van, megteremti saját, külső és belső forrásokra alkalmazott, kereső rendszereit („katalógusait”), és kiépíti saját dokumentumszolgáltató mechanizmusát.

A fejlett országok (Európában elsősorban Anglia és Hollandia) tapasztalatai azt mutatják, hogy lehetséges egy másik megközelítés is, ha létezik kooperatív könyvtári infrastruktúra. A második modell azt mutatja be, hogyan lehet a hálózati funkciókat megosztani könyvtárak és könyvtári szervezetek között úgy, hogy az erőforrások jobb, hatékonyabb kihasználásával minél több könyvtár vezethesse be a hálózati szolgáltatásokat. Ez a modell „kliens-szerver” felépítésű. Lényege: egyes könyvtárak arra összpontosítják tevékenységüket, hogy olvasóikat kiszolgálják, mások pedig vállalják, hogy biztosítják számukra a hálózati szolgáltatásokat. Hagyományosan ez utóbbiak közé tartoznak a nemzeti könyvtárak és az egyes szakterületeket kiszolgáló (főleg egyetemi) könyvtárak.

A szolgáltató könyvtár vállalja a hálózati szolgáltatások teljes körű kiépítését valamely szakterületen, vagy regionálisan. Biztosítja az elektronikus forrásgyűjteményt, keresőrendszert és eszközöket, a dokumentumszolgáltatást. A kliens könyvtár illesztőegységként (interfészként) működik a felhasználó és a szerver között. Két lehetőség van: vagy egyszerűen összekapcsolja a két félt, vagy pedig beépíti a szerver szolgáltatásait a saját struktúrájába.

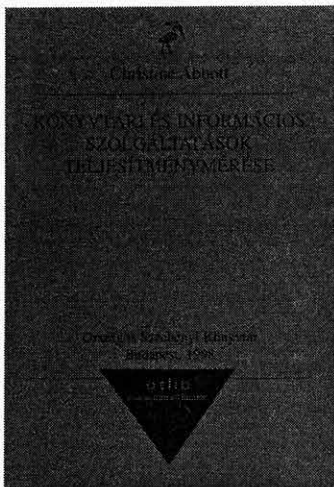
Természetesen a „kliens-szerver” modell még nem az igazi kooperatív háló-modell, az ugyanis feltéte-

lezi az együttműködést minden területen: a beszerzésben, a katalogizálásban, a források megosztott használatában, a kiadókkal való kapcsolatban. Ha mindez megtörténik, s az együttműködés teljessé válik, létrejön az a könyvtári infrastruktúra (a „virtuális könyvtár”), amely annyira átlátszó, hogy a felhasználó szemében egyetlen hálózatalapú könyvtárnak tűnik.

Tévedés azonban azt hinni, hogy ilyen körülmények között nem lesz szükség helyi könyvtárakra. Ezek ugyanis olyan ismeretforrásokkal rendelkeznek, amelyeket a megosztott elektronikus könyvtár nem tud biztosítani. Ilyenek a nyomtatott dokumentumok helyi állománya, a különgyűjtemények, az offline elektronikus médiumok (CD-ROM-ok). Amellett az „ismeretekre nyíló ablakot” a helyi igényekhez tudják igazítani, és felhasználóikat is jobban tudják segíteni. Az egyre jobban központosított hálózati szolgáltatások nem csökkentik a helyi könyvtárak jelentőségét. Az első két modell olyan könyvtárakat mutatott be, amelyek úgy működnek, mint ismeretközvetítő mechanizmusok, amelyekben egyre nagyobb szerepet kap a digitalizálás, a hálózathoz való hozzáférés. Az ilyen típusú könyvtár, amely bár fizikai valóság, a távoli felhasználó számára „virtuálisnak” tűnhet. Ez a könyvtár a magasan képzett emberek információs igényeinek kielégítését szolgálja.

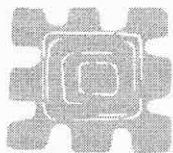
A könyvtár azonban nemcsak ismeretközvetítő mechanizmus lehet és kell legyen, hanem olyan hely, „információs tér”, ahova az emberek sokszor nem konkrét igénnyel mennek, hanem „csak úgy” információt keresni, cserélni, amelyben az információval kapcsolatos tevékenységek széles körét lehet kifejteni. A harmadik modell ilyen könyvtárat – közkönyvtárat – mutat be.

Természetesen a közkönyvtár is biztosítja látogatói számára az elektronikus forrásokhoz, a világhálózathoz a hozzáférést, de szolgáltatásait a társadalom legszélesebb rétegeinek igényeihez igazítja, s belső tere kialakítását is ezeknek az elvárásoknak rendeli

(1.)
ABBOTT, Christine

Könyvtári és információs szolgáltatások teljesítménymérése / Christine Abbott ; [ford. Pálvölgyi Mihály és Téglási Ágnes]; [kiad. az Országos Széchényi Könyvtár]. - Bp. : OSZK, 1998. - 64 p. ; 24 cm. - (Aslib menedzsment füzetek, ISSN 1417-6335)
Eredeti címe: Performance measurement in library and information services
ISBN 963 200 381 0

alá. A modell – közkönyvtárban többek között megtaláljuk az Internet-szobát, az olvasótermet, a multimédia szobát, a gyermekszobát, a közösségi információs szolgáltató helyiséget stb. A modell, a korszerű közkönyvtár struktúráját – egyébként mindhárom modellét – nagyon szemléletes ábrák mutatják be. A szerzők tudják, hogy – főleg a kevésbé fejlett országokban – a könyvtárak áttérése a számítógép és a hálózati technika teljes körű alkalmazására, nem valósítható meg egyik napról a másikra. Ezért a könyv utolsó fejezetében egy háromlépcsős fejlesztési tervet mutatnak be, amely a fő funkciókra lebontva ésszerű, megvalósítható célokat jelöl ki.

A tanulmányt két függelék teszi teljessé. Az első az Internetet mutatja be, a második a könyvben használt fogalmakat magyarázza meg.

Mackenzie Owen és Wiercx könyvét olyan hasznosnak tartom, hogy még azt is el tudnám képzelni, hogy magyar fordításban megjelenjen.

M. Fülöp Géza

ASLIB menedzsment füzetek magyar nyelven

Az 1995. évi tankönyvpályázat nyertes munkáinak eredményeként egy újabb füzet sorozattal gazdagodott a magyar nyelvű menedzsment szakirodalom. A sorozat fő mentorát - a magyar származású Irene Wormell - sokan ismerik személyesen is előadásai, kurzusai alapján (pl. Szombathelyen, a Periodika Körből, a BOBCATSSS-konferenciákról). Kezdeményezésének köszönhetően az ASLIB nagyvonalúan hozzájárult a magyar nyelvű változat megjelentetéséhez. A menedzsment *Know How Guide* sorozat eddig kb. tucatnyi füzetéből gondos szakmai válogatás után most öt füzetet fordítottak magyar nyelvre. A füzetek hátlapján említett „magyar viszonyokhoz igazítás” elsődlegesen a kiválasztott kötetek témájában érvényesül. Az öt fő téma: a stratégiai tervezés, a marketing, a könyvtárgépesítés, a könyvtári és információs szolgáltatások bevezetése és teljesítménymérése – a mai könyvtári menedzsment tartópillérei is egyben. Ezekre épülve a további kérdések és témák tehetik teljessé a menedzsment újszerű értelmezését, amely már nemcsak a felső vezetés privilégiumaként tárgyalja a vezetési, bevezetési és módszertani ismeretek tárházát, hanem a könyvtári élet minden szegmensére kiterjedően is.